

Ellis Potter:

3 elmélet a mindenségről

FORDÍTOTTA J. FÜSTÖS ERIKA,
BUDAPEST: HARMAT, 2014; 135 O.

Egy kaliforniai születésű szerző könyvét tartjuk a kezünkben, aki az élet kérdéseire keresve a választ először zen buddhista szerzetes lett. Az 1970-es években viszont a svájci L'Abri közösségben, Francis Schaefferrel beszélgetve jutott el a keresztény hitre. Azzal a Francis Schaefferrel, aki az előfeltevésekre építő apologetika képviselője volt, amely abból indul ki, hogy a tényeket nem objektíven szemléljük, hanem szubjektíven, azaz szocializációnk, élményeink és saját meggyőződéseink befolyásolnak minket. Éppen ezért a keresztény hitre jutáshoz elsősorban ezeknek az előfeltevéseinknek kell változni, és ehhez kinyilatkoztatásra van szükség. Ellis Potter könyvében a különböző ilyen előfeltevéseket veszi górcső alá, és ezeken keresztül jut el a keresztény hithez, mely számára a kinyilatkoztatott igazság. Teszi mindezt úgy, hogy a célja nem egy tudományos munka létrehozása, hanem sokkal inkább egy lelki ségi mű írása, mely a keresztény apologetika népszerűsítő változata. Ellis Potter tíz évig volt egy bázeli angol nyelvű protestáns gyülekezet lelkipásztora, jelenleg független misszionáriusként dolgozik.

Már könyve címe magában hordozza azt az üzenetet, melyre az egész írása felépül. A *3 elmélet a mindenségről* olyan cím, mely felkelti az ember kíváncsiságát. Valójában nem elméletekről, hanem inkább világképekről beszél, ahogy ezt az első fejezetben meg is fogalmazza. Az -izmusok mibenlétét tisztázva megállapítja, hogy a világképek 3 „-izmusba” sorolhatók, melyeket a monizmus, a dualizmus és a trinitarianizmus fogalmakkal jelöl. Megállapítja, hogy e három -izmusnak vannak közös tanításai is:

1. kezdetben minden tökéletes volt;
2. valami elromlott ebben a tökéletességben, és ez szenvedést, zűrzavart okoz;
3. cél az eredeti állapothoz való visszatérés.

De vannak különbségek is e világképek között:

1. a tökéletesség természetén mást és mást értenek;
2. másnak látják a szenvedés okait
3. és a tökéletes állapothoz való visszatérés módját.

A könyv felépítéséből, a fejezetek terjedelméből egyértelműen látszik, hogy Potter mely világnézetekhez kötődik személyesen. Amikor a monizmusról beszél, több rövid fejezetben járja körül a témát. Egy szómagyarázattal kezdi, melyben az olvasó figyelmét felhívja arra, hogy ne keverje össze a monizmust a monoteizmussal. A „New Age elefántja” révén betekinthetünk ennek a világfelfogásnak az igazságkeresésébe. Ez az a képzeletbeli elefánt, melyet vakok egy csoportja vizsgál, és mivel mindenki más-más részét tapintja ki, ezért az elképzelése is más lesz az elefántról. Így érzékelteti a szerző azt, hogy mindenki ismeri az igazság egy kis részletét, de senki sem az egészet. Egy másik példázat pedig arra világít rá, hogy a vízcsepp a tökéletességet az óceánban éri el, amikor egygyé válik vele.

A monizmus ősi tapasztalat, amely szerint egyfelől létezik az egyetlen Egy, és ez az egység a tökéletesség, mert stabil és kiszámítható. Másfelől a változatosság is jelen van a világban, de az a tökéletesség elromlása, mert ingatag és kiszámíthatatlan. A szenvedésnek az a feloldása, ha emlékszünk a tökéletes egységre.

A két legnagyobb monista vallás, a hinduizmus és a buddhizmus elemein keresztül mutatja meg a szerző, hogy mit jelent a tökéletesség: minden Egy, amiben az ember is az Egy, azaz maga Isten része. Az ehhez vezető út a szenvedés okának, a vágnak a megszüntetése, melyhez eszköz a négy nemes igazság, azon belül a nyolcrésztű nemes ösvény, amely Potter megállapítása szerint terápiás programnak tekinthető. Szerzőnk természetesen nem kerülheti meg a reinkarnáció kérdését sem, ha a hinduizmusról és buddhizmusról beszél, és fontosnak tartja tisztázni, hogy ezekben a vallásokban az újra megtestesülés nem pozitívum, hanem a cél a körforgásból való megszabadulás, a felébredés a „sokféleség rémálmából” és a tökéletes egység megismerése. Ez a monisták evangéliuma.

A meditáció gyakorlatáról szólva kiemeli a nyugati és keleti felfogás közötti különbséget, amikor felhívja az olvasó figyelmét arra, hogy a meditáció lényege nem a koncentráció, hanem az elme teljes kiürítése, a „semmi-állapot” elérése. A mantra-meditáció célja, hogy megszüntesse a nyelvet, kikapcsolja a gondolkodást, és ezáltal megszabadítson a sokféleségtől, a kapcsolatoktól, és elvezessen a teljes egységre. Ehhez kapcsolódik a szerző személyes tapasztalata a zen-buddhizmusról, melynek híveit inkább *nonistáknak* (a Semmiben hívőknek) tartja, mint monistáknak. Egy rövid buddhista „igehirdetést” is olvashatunk ennek a résznek a végén, melyben Potter arra mutat rá, hogy az üdvösség az, ha felismerjük magunkban a Buddha-természetet.

A fejezetben két nagy világvallást sorol be a szerző a monizmusba, de mindezt nagyon leegyszerűsítve teszi. Egymás mellé állítja a hinduizmust és a buddhizmust egy bizonyos szempontból, és nem tesz említést a kettő jelentős különbségeiről, gazdagságáról, sokféleségéről.

A második körről, a dualizmusról a szerző – saját bevallása szerint – nem sok személyes tapasztalatot szerzett. Ez a világfelfogás a jó és a rossz harmóniájára

helyezi a hangsúlyt, jelképe, a jin-jang elve a taoizmusban és a konfucianizmusban található meg, de más világfelfogásokban is felfedezhetjük. Ezt a világgépet az ellentétpárok hívták életre, és a tökéletességben ezek az ellentétpárok összhangban, egyensúlyban vannak. A szenvedés oka az, ha ez a harmónia felborul, a megváltás pedig az, ha az egyensúly visszaáll.

Ez a világszemlélet az élet különböző területein egészen gyakorlati módon igyekszik megteremteni a harmóniát. Itt olvashatunk a *feng shui*ről, mely a környezet összhangjára figyel, vagy a keleti orvoslásról, mely elsősorban megelőző módon, táplálkozással, életmóddal törekszik az egészség megtartására. Ez a világszemlélet azonban hatott a kultúrára, a művészetekre, a filozófiára és a politikára is, aminek példaként Potter megemlíti Hegelt, Marxot, a dialektikát és a kommunizmust, mely mint kísérlet megbukott a 20. században, ezzel is rámutatva ennek a világfelfogásnak a hibáira.

E világgép hiányosságát abban fedezi fel az író, hogy nem mindennek van ellentéte. A természetben számtalan olyan dolgot találhatunk, amelynek nem tudjuk megmondani az ellentétét. Másrészt ha ez helyes világfelfogás lenne, akkor mindent tartalmaznia kellene, a jót a rosszal együtt, és egyik sem győzedelmeskedhetne. Mivel a nyugati gondolkodásban létezik jó rossz nélkül, szeretet gyűlölet nélkül, ezért Potter nem tudja elfogadni a dualista világnézetet, mely kiegyenlítené ezt a kettőt. Harmadsorban az ellentétek teljes egyensúlya statikusságot jelent, nincs benne mozgás, tehát egység jön létre, amit Potter egyenlővé tesz a monizmussal, és bebizonyítja, hogy a dualizmus valójában nem különbözik attól.

Amikor elérkezünk a harmadik körhöz, a trinitarianizmushoz, már a fejezet terjedelméből látjuk, hogy az első két kör bemutatása valójában arra irányult, hogy a szerző apologetikailag felépítse a könyvét, és annak csúcspontja legyen a kereszténységet tárgyaló szakasz. Értelemszerűen ez a leghosszabb rész, a legtöbb alfejezettel. Érdekes, hogy míg a korábbi világgépeknél viszonylag hamar világossá vált az olvasó számára, hogy mi okozza a szenvedést az ember számára, addig itt lassan, több fejezeten keresztül jutunk el arra, hogy megismerjük a szenvedés okát. Ezek a fejezetek arra szolgálnak, hogy bemutassák mindazokat az okokat, összefüggéseket, melyeket a korábbi világfelfogásoknál már tárgyalt, valamint azt, hogy ezek miért nem a szenvedés okai a trinitarianizmusban.

Potter rögtön vitába száll a monizmussal akkor, amikor a Sentháromság egységéhez hozzákapcsolja, hogy Isten önmagában hordozza a kapcsolatot, azaz Isten tökéletesen egységes és tökéletesen változatos. „Egyedül Isten Isten, és Isten nincs egyedül.” A világra tekintve számtalan ellentétpárt fedezhetünk fel, melyek már a teremtésben is jelen voltak, de ezeket nem lehet 50-50 %-ban kiegyensúlyozni, ahogy Isten szuverenitását és az ember szabad akaratát sem. Potter ezt két, egymásba csúsztatott körlappal vizualizálja, ezáltal létrehozva egy térbeli szemléltetést, mellyel logikailag támasztja alá, hogy egy három személyű Isten háromdimenziós világot

teremtett. Ez a leegyszerűsített ábra elsősorban a szerző nézőpontját segít megértetni az olvasóval, és így mint didaktikai eszköz elfogadható ugyan, mégis erőltetettnek tűnik a háromdimenziós világ és a Szentháromság ilyen összekapcsolása.

A trinitarianizmusban a személyiségnek nem kell feloldódnia, mert személyes Isten van jelen, aki kapcsolatban van saját magán belül, és ez adja az identitását. Ennek értelmében az ember számára sem okozhat szenvedést a kapcsolat. A kapcsolat az abszolút valóság része, de vannak következményei, mint pl. a hierarchia és a szükségletek. Ahogy Potter végigveszi ezeket a kérdéseket is, újból és újból rámutat, hogy a Szentháromságban ezek is a tökéletes állapot részét képezik, így egyik sem okozhat szenvedést.

Végül elérkezünk ahhoz a ponthoz, amikor megtudhatjuk – amint egy keresztény olvasó előre is kitalálhatta –, hogy a szenvedést a bűn okozza. A szerző a bűneset történetét bővebben kifejti, felhíva az olvasó figyelmét azokra a pontokra, ahol önközpontúvá válik az ember. Ezeken a pontokon mint megoldáskeresés a szenvedésre megjelenik a naturalizmus és a viktimizáció fogalma is. A végkifejlet, ami valójában okozza a szenvedést, a halál állapota, ami Potter szerint az önközpontúságot, a bűnösséget jelenti.

Már csak a megoldás fejezete van hátra, ahol a szerző rámutat, hogy Krisztus Isten szeretetét jeleníti meg a kereszthalálában, ezzel helyreállítja a kapcsolatot, és elveheti önközpontúságunkat. Ezt jelenti a megváltás.

Mivel a könyv anyagát Ellis Potter számos helyen előadta, mielőtt nyomtatott formában napvilágot látott volna, ezért különösen érdekesek a kötet harmadát kitevő hallgatói kérdések és a szerző által adott válaszok. A kérdések részben követik a könyv felépítését, részben személyes hangot ütnek meg, amennyiben az előadóhoz szólnak. Miközben a korábbi okfejtések egyes részletei még érthetőbbek lesznek, Ellis Potter itt folyamatosan bizonyosságot tesz keresztény hitéről. Mindezt teszi a szerző úgy, hogy közben hangsúlyozza, hogy a keresztényeknek is fel kell tenniük az élet nagy kérdéseit. Ebben a részben kerül csak elő két másik világvallás, a judaizmus és az iszlám. A judaizmust kettősen sorolja be: egyrészt az Ószövetség és ezen belül a Tóra alapján a trinitarianizmushoz tartozónak vallja, de arra is felhívja a figyelmet, hogy a judaizmusban a gondolkodás inkább a monizmushoz kapcsolható. Az iszlámot egyértelműen az első körbe sorolja be, mert Allah egyedül van. Ez azonban, véleményem szerint, elnagyolt besorolás.

Ellis Potter könyve népszerűsítő apologetikai mű. A szerző saját egyszerű szimbólumaival szemlélteti az elméleteket, ezáltal azok vizuálisan is megjegyezhetőek. Megjelenésében egyszerű, fűzött zsebkönyv a mű, rövid fejezetekkel. Szerkesztése jó, a fontos kifejezéseket a dőltbetűs kiemelés teszi egyértelművé. Az olvasószervező munkáját dicséri, hogy hibát nem lehet benne találni, egy-egy elválasztást kivéve.

A *3 elmélet a mindenségről* című könyvet egyszerűsítő hozzáállása ellenére ajánlom mindazoknak, akik szembekerülnek a mai nyugati világ bizonytalan

szinkretizmusával, akár személyesen, akár a munkájuk során. Olyan módon közelíti meg a problémát, melyet a vallástanári gyakorlatomban magam is alkalmazni tudok, hiszen az éppen felnövő, világra rácsodálkozó fiatal hasonlóan szembesül a könyvben megismert világnézetekkel. Az a kérdés, hogy mennyire tudjuk ösztönözni azokat a diákokat a kérdésre, akik már a középiskolai tanulmányaik alatt nem tanulnak filozófiát, azaz nem tanulják meg feltenni a lét kérdéseit. Ugyanakkor viszont fontos felhívni az olvasók figyelmét arra, hogy a világvallások megismeréséhez nem ez a megfelelő irodalom, de a szerzőnek nem is az volt a célja, hogy azokat ismertesse, hanem hogy a keresztyén apológiát népszerűsítse, és a keresztényeket kérdésfeltevésre, gondolkodásra ösztönözze.

Bölcsföldiné Türk Emese

A VALLÁSTUDOMÁNYI SZEMLE CÍMŰ FOLYÓIRAT JELLEGÉRŐL ÉS CÉLJAIRÓL

1. A *Vallástudományi Szemle* című folyóirat 2005 tavaszán indult, első két száma 2005-ben jelent meg. A szerkesztőségben és a szerkesztő bizottságban az ország jelentősebb vallástudományi műhelyének több neves munkatársa található. A folyóirat évente négyszer jelenik meg. Az alapító jogokat a Károli Gáspár Református Egyetem gyakorolja.

2. Annak ellenére, hogy a folyóirat egy intézmény égisze alatt jelenik meg, kezdettől szélesebb alagra helyezkedve értelmezi önmagát. Sokak véleménye szerint világos ugyanis, hogy egy felekezetszemleges vallástudományi folyóirat fontos hiánypótló a magyar folyóiratok palettáján. Eddig a vallástudomány különböző területei jobbára a különböző vallások, felekezetek által indított orgánumban jelentek meg, a szemleges, „világi” fórum, szerteágazó okok miatt több évtizede hiányzik, holott egyre növekvő igény van rá.

3. A folyóirat publikációs lehetőséget, véleménycsere és vitafórumot kíván teremteni a vallástudományt, annak bármely területét és azt bármilyen világnézeti alapról művelők számára. Senkit nem rekeszt ki, nincs semmiféle előzetes fenntartása senkivel szemben, mindenkit szívesen lát szerzői között, akinek értékes gondolatai, figyelemreméltó tudományos eredményei, vagy egyéb értékes mondandója van a vallástudományhoz kapcsolódóan.

4. Fontosnak tartja, hogy közölje, és ha kell, ütköztesse a különböző tudományos álláspontokat. Az írások szerzőjük álláspontját, felfogását képviselik, és nem a szerkesztőségét. A folyóirat nyitott akar lenni minden vélemény és minden kritika számára, amíg az megmarad a tudomány keretein belül (tehát nem vallások vagy személyek ellen irányul), viszont elzárkózik attól, hogy bármilyen vallást vagy felekezetet hasábjain akár propagáljanak, akár támadjanak.

5. Ösztönzője, gerjesztője akar lenni e tudományterületen a különféle műhelymunkának, előmozdítója akar lenni a tudományszervezés terén a vallástudomány akadémiai szintű felfejlesztésének, hozzá akar járulni a vallástudomány tartalmi és szervezeti épüléséhez.

6. Rendszeresen hírt kíván adni a tudományág eredményeiről. Bemutatja a megformált és akkreditált szakképzési tanterveket, forráskutatásokat közöl, hírt ad

tudományos fokozat szerzésekről, védésekről, habilitációkról, az MTA Vallástudományi Elnöki Bizottsága munkájának közérdeklődésre számot tartó elemeiről.

7. Recenzió rovata folyamatosan figyelemmel kíséri és bemutatja a tudományág friss könyvanyagát, tankönyveket, filmeket és egyéb médiumokat, ismerethordozókat.

A fent említett törekvésekhez még azt szükséges hozzáfűzni, hogy az eddig kiérlelt irányok nem zártak, a profil rugalmas, alakítható, fókusza bármerre és bármikor tágítható, nem akar lemaradni semmiféle olyan mozzanatról, mely a vallások, a hozzájuk kapcsolódó szervezetek és fórumok, egyáltalán a vallásos emberek, vagy a nem vallásos emberek, az emberiség élete, életminősége szempontjából jelentős, illetékesnek érzi magát az ember és a transzcendencia viszonyának, küzdelmének minden fontos mozzanatában.

A Vallástudományi Szemle szerkesztősége

ÚTMUTATÓ SZERZŐKNEK ÉS SZERKESZTŐKNEK

A szöveget Word formátumban, *rtf* kiterjesztéssel kérjük elektronikus úton elküldeni a következő címre: vallastudomanyiszemle@kre.hu. Tanulmányok esetében általában 1 szerzői ív (mindennel együtt kb. 40 000 leütés) terjedelmű írásokat várunk, de indokolt esetben hosszabb is lehet a szöveg. Recenziók esetében a várt terjedelem 5000-10 000 leütés.

A szöveget a lehető legkevesebb formázással kérjük. A főszövegben használt alaptípus a 12 pontos Times New Roman legyen, lábjegyzetben 10 pontos Times New Roman. Ha a szöveg külön fontkészletet igényel, kérjük azt csatolni, valamint a szöveget pdf formátumban is csatolni, az idegen fontkészleten írt szöveg ellenőrzése céljából. A főszöveget sorkizártan, 1,5-es sortávolsággal, a bekezdések elején behúzás nélkül kérjük. A lábjegyzetet sorkizártan, szimpla sortávolsággal.

A hivatkozásokat lábjegyzetekkel és nem végjegyzetekkel kérjük. Nem kötelező, de szívesen vesszük, ha van a tanulmányok végén külön bibliográfia, ilyenkor ajánljuk a jegyzetekben a szerző és évszám feltüntetésével megadott rövid hivatkozást. Ha nincs külön irodalomjegyzék, akkor az első hivatkozás esetében teljes hivatkozást kérünk, minden bibliográfiai adattal, utána pedig a további hivatkozásokban a rövid, szerzőt és évszámot megadó hivatkozással. Kérjük, hogy *i. m.* hivatkozást csak abban az esetben használjanak, ha egy szerzőtől egyetlen művet idéznek.

A szerző vezetéknevét kiskapitálissal kérjük, folyóiratcikk, könyvfejezet címét idézőjelek között, normál betűvel; folyóirat, könyv címét dőlt betűvel.

HIVATKOZÁSOK TELJES LÁBJEGYZETBEN ÉS A BIBLIOGRÁFIÁBAN

1. Könyv és könyvfejezet esetében:

SZERZŐ: *Cím*, Kötetszám, Kiadás helye, Kiadó, Évszám, Hivatkozott oldalak.

SZERZŐ: „Fejezetcím”. in *Uó: Könyvcím*, Kötetszám, Kiadás helye, Kiadó, Évszám, Hivatkozott oldalak.

2. Gyűjteményes kötetek és bennük megjelenő írások esetében:

SZERKESZTŐ – SZERKESZTŐ (szerk.): *Cím: Alcím*, Kiadás helye, Kiadó, Évszám.

SZERZŐ: „Cím”. in Szerkesztő – Szerkesztő (szerk.): *Cím: Alcím*, Kiadás helye, Kiadó, Évszám, Hivatkozott oldalak.

3. Folyóiratcikkek esetében:

SZERZŐ: „Cím”. *Folyóirat címe*, Évfolyamszám római számmal, Évszám/Sorszám. Hivatkozott oldalak.

4. Heti- és napilapokban megjelent cikkek esetében:

SZERZŐ: „Cím”. *Lap címe*, Évfolyam, Lap száma, Évszám. Hónap. Nap. Oldalszám.

HIVATKOZÁSOK RÖVID LÁBJEGYZETBEN

1. Egy szerző egy művének használata esetén:

SZERZŐ: i. m. Hivatkozott oldalak.

2. Egy szerző több művének használata esetén:

SZERZŐ (Évszám): Hivatkozott oldalak.

3. Előző lábjegyzetben hivatkozott irodalom másik szövegrésze esetében:

Uo. Hivatkozott oldalak.

Minden esetben pontos irodalmi hivatkozást kérünk, megjelölve a pontos kezdő és záró oldalszámot (tehát kerüljük a 251kk. vagy 251sqq. formát), a két oldalszám között gondolatjellel (-). Kérjük, az oldalszámot (p. vagy o.) csak abban az esetben egyértelműsítsék, ha a hivatkozott munka jellegéből (katalógus, képkötet) nem volna egyértelmű, hogy oldalszámról van szó. Internetes hivatkozások esetében kérjük ellenőrizni, hogy a hivatkozott oldal elérhető-e, és az utolsó megtekintés dátumát kérjük zárójelben megadni.

Klasszikus auktorok idézésénél nem kell kiskapítálist alkalmazni. Auktorok neveit és műveit lehetséges a szakmában elfogadott rövidítésekkel jelezni, külön magyarázat, feloldás nélkül. Tudományos közéletünkben kevésbé ismert szakfolyóiratok, sorozatok, kézikönyvek címét ne rövidítve írják, csak akkor, ha van a cikk végén bibliográfia vagy rövidítésjegyzék.

Idegen nyelvű, latin betűs idézeteket, kifejezéseket kérjük dőlt betűvel szedni. A görög, héber, kopt és szír idézeteket a megfelelő betűvel (más nyelvű szövegeket is szívesen látunk eredeti írásmóddal). Kérjük, hogy ne külön héber, görög stb. betűkészletet használjanak, hanem *unicode* betűket (ha egyes

A FOLYÓIRAT MEGVÁSÁROLHATÓ

Budapest

Írók Boltja

1061 Bp. Andrássy út 45.

Bibliás Könyvesbolt

1092 Budapest, Ráday u. 28.

L'Harmattan Könyvesbolt

1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.